

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ІЗ ЗОРОВИМ ВІДХИЛЕННЯМ ДО НАВЧАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Підготовка дітей до школи – одна з актуальних проблем, які постають перед суспільством в останні десятиліття. 6 липня 2010 р. Верховна Рада ухвалила Закон „Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої і дошкільної освіти” (щодо організації навчально-виховного процесу), в якому передбачено запровадження обов’язкової дошкільної освіти дітей 5-річного віку, що дасть змогу дитині менш безболісно перейти до шкільного навчання, але лише за умови, що поняття „освіта” не буде трактуватись тотожно поняттю „навчання”. Як зазначає доктор психологічних наук О. Кононко, освіта має не лише „озброювати” п’ятирічну дитину предметними знаннями, а передусім сприяти її особистісному зростанню, формуванню життєвої компетентності, вихованню елементарних реалістичних уявлень про світ та саму себе, оптимістичного світобачення, прищепленню навичок практичного життя [5]. Зміни у системі освіти стосуються і дітей з особливими потребами. В усьому світі актуальності набуває проблема залучення таких дітей до навчання в умовах загальноосвітньої школи. В Україні набула значного розвитку новаторська програма „Крок за кроком”, яка переймається питаннями інклюзивної освіти і її впровадженням в практику. Відповідно до указів Президента України, доручень уряду Міністерство освіти і науки України у низці розпорядних документів визначило завдання органам управління освітою щодо створення відповідних умов для вільного доступу дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітніх навчальних закладів, переобладнання приміщень, розробляється План дій щодо впровадження інклюзивного навчання у дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах на 2009-2012 р.р. Набувають поширення новітні освітні технології, в основу яких покладено принцип урахування інтересів кожної дитини. В перспективі стоїть завдання, щоб кожний навчальний заклад відповідав потребам дитини з різними порушеннями психофізичного розвитку. Проте, як показують дослідження, на сьогоднішній день в загальноосвітніх навчальних закладах, за виключенням деяких експериментальних, не створено належних умов для навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На даний час питанням підготовки дошкільників до школи в Україні в світлі сучасних вимог

займаються науковці А. Богуш, Т. Бондаренко, Н. Бушуєва, Н. Гавриш, О. Кононко [2].

Проблеми дошкільників із зниженим зором є предметом дослідження Н. Коломійченко, Н. Некрасової, Л. Осипової, Г. Сушкової, О. Таран, Г. Тимошенко та ін. Питанням інклюзивної освіти переймаються як науковці (Л. Білецька, В. Бондар, Н. Гнесь, А. Колупаєва, О. Мартинчук, В. Шинкаренко, А. Крикун), так і практичні працівники освіти (Н. Шляренко, Т. Пустякова, В. Ремажевська). На шпальтах фахових видань друкуються матеріали з досвіду роботи по впровадженню інклюзивної освіти в Львівському навчально-реабілітаційному центрі „Левеня”, в школах-садках „Барвінок” Голо-сїївського району та „Паросток” Подільського району м. Києва [1].

Міністерство освіти і науки України спільно з Академією педагогічних наук України, Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН проводять науково-експериментальні дослідження з питань упровадження в освітній процес інноваційних технологій, пов'язаних з інтегрованим та інклюзивним навчанням.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виявити наявність в дошкільних загальноосвітніх закладах педагогічних умов для інклюзивної освіти дошкільників з проблемами зору на етапі їх підготовки до школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У практиці роботи дошкільних навчальних закладів все частіше трапляються випадки, коли звичайну групу починає відвідувати дитина з порушеннями зору. Звичайно, вона вимагає особливого підходу, додаткових зусиль, знань від педагогів і батьків, відповідних умов для повноцінного розвитку. Навіть, якщо такі умови і будуть створені в дошкільному навчальному закладі, то загальноосвітня школа не готова до прийому таких дітей. Адже до першого класу вступають діти, які можуть мати певні відхилення в здоров'ї, в тому числі і діти з проблемами зору, які відвідували і дошкільні заклади для дітей загального розвитку, і спеціальні дошкільні заклади, і виховувались вдома. І дуже часто їм важко адаптуватись до нових умов, більше того, коли такі умови не створені. Зупинимось на деяких умовах, яких потрібно дотримуватись при навчанні і вихованні дітей з відхиленнями зору на етапі підготовки їх до школи в дошкільному навчальному закладі для дітей загального розвитку.

Однією з умов є створення матеріально-технічної бази, яка включає наявність спеціального розвивального середовища, що дасть змогу відновити частково втрачені або послаблені властивості й функції організму та якості особистості, щоб максимально повно розвивалися її індивідуальні здатності й соціальна активність – перетворювальна адаптація. Нажаль, проаналізувавши умови дошкільних навчальних закладів загального типу (всього 17 днз

м. Києва), в яких перебувають діти з відхиленнями зору, виявили, що ні в одному з них не створено належних умов для забезпечення компенсації і корекції розвитку таких дітей. Наприклад, не виділено місця і матеріалів для корекційно-відновлювальної роботи, діти не знають, де класти окуляри, немає спеціальних дидактичних ігор для зміцнення м'язів очей, іграшок тощо. Розглянемо методичне забезпечення дошкільних навчальних закладів, яке дало б можливість здійснювати навчання і виховання дошкільників з вадами зору, враховуючи їх індивідуальні та вікові особливості, пов'язані з діагнозом захворювання. Методичне забезпечення включає спеціальні або адаптовані освітні програми, підручники, посібники, методичні рекомендації, дидактичний матеріал для роботи з дітьми з проблемами зору. Дослідження науковців доводять, що на сьогодні в Україні відсутня цілісна система роботи щодо включення дітей з особливими потребами у загальноосвітній простір. Вітчизняні загальноосвітні заклади ще не готові реалізувати дійсну інклюзивну форму навчання. Це пояснюється тим, що в Україні недосконала нормативно-правова база, бракує науково-методологічного забезпечення інтегрованого та інклюзивного навчання. Як зазначає В.Шинкаренко – начальник відділу освіти осіб з особливими потребами департаменту загальної, середньої і дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України – створенню необхідного освітнього середовища, забезпеченню умов для впровадження інтегрованої і інклюзивної освіти перешкоджає також економічна ситуація, що негативно впливає на фінансування освітньої галузі [6]. Нами було поставлено завдання ознайомитись з робочими планами вихователів і виявити, як в планах відображається робота по збереженню зору дітей і яка робота проводиться з дітьми, які мають певні відхилення зору. Аналіз 19 планів навчально-виховної роботи вихователів старших груп показав, що в 10 з них планується робота по збереженню зору дітей, проте ні в одному з них не спланована робота з дітьми з вадами зору, хоч групи відвідують діти з різними діагнозами (косоокість, міопія, амбліопія тощо). Також нами було виявлено, що в жодному з даних дошкільних закладів програми, за якими навчаються і виховуються дошкільники, не адаптовані до роботи з дітьми з проблемами зору, немає спеціальної літератури щодо роботи з такими дітьми, не розроблено дидактичні ігри. Отже, питання методичного забезпечення загальноосвітнього дошкільного навчального закладу, в якому перебувають діти з особливими освітніми потребами (в тому числі і з вадами зору), повинно бути в полі зору державних органів освіти тому, що без даної умови дітям з особливими потребами не буде забезпечений рівний доступ до якісної освіти. Зауважимо, що у розв'язанні складних і багатопланових завдань інклюзивної освіти дошкільників важлива роль відводиться педагогові. Від підготовки вихователя, від його знань про особливості

розвитку дитини з відхиленнями зору, від його бажання допомогти цим дітям відчувати себе повноцінними членами суспільства залежить розвиток інклюзивної освіти в Україні. На сьогодні проблемним є питання готовності вихователя до роботи з такими дітьми, готовності до співпраці з відповідними спеціалістами – психологами, вчителями – тифлопедагогами, логопедами, лікарями – офтальмологами. Серед вихователів старших груп загальноосвітніх дошкільних навчальних закладів було проведено анкетування, яке показало, що вони не готові до роботи з дітьми з певними відхиленнями у розвитку, в тому числі і з дітьми з вадами зору. І причина криється в тому, що вони не мають знань щодо роботи з такими дітьми, тому й бояться з ними працювати. Вихователі, з якими проводилось анкетування, в основному мали середню спеціальну освіту (з 62 проанкетованих вихователів 39 – з середньою спеціальною освітою, 18 – з вищою, 3 – без педагогічної освіти), до того ж більшість з них навчалась до 2006 року, а вивчення курсу „Основи корекційної педагогіки” при підготовці фахівців за напрямом „Педагогічна освіта” було введено у вищих навчальних закладах з 1 вересня 2006 року, а з 2007 року даний курс почали читати студентам спеціальності „Дошкільне виховання”, до програми якого введено розділи про тифлопедагогіку, інклюзивну освіту. На курсах підвищення кваліфікації вихователі, методисти дошкільних навчальних закладів отримують знання щодо можливості включення дітей з особливостями психофізичного розвитку в навчально – виховний процес освітніх закладів України. Таким чином, з вище сказаного зрозуміло, що в Україні в останні роки, незважаючи на труднощі в економіці, держава почала приділяти увагу підготовці педагогів до роботи в умовах інклюзії. А готовність вихователя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх закладах – ще одна умова, яку необхідно враховувати, працюючи з дошкільниками в період докорінної зміни у розумінні та забезпеченні якісної освіти для дітей.

Висновки. В рамках формування нової філософії суспільства, державної політики щодо дітей з особливостями психофізичного розвитку актуальною на сьогодні є організація інклюзивного навчання, яке вимагає пристосування до потреб дитини не тільки приміщення, відповідно облаштованого робочого місця для занять, а й програмно – методичного забезпечення, надання додаткових послуг такій дитині, організації індивідуального підходу до неї. Загальноосвітній заклад з інклюзивною формою навчання повинен мати безбар'єрне навчальне середовище, адаптовані навчальні програми та плани, розроблені та опрацьовані методи та форми навчання. Не слід забувати про психологічну готовність вихователя, яка передбачає наявність бажання допомогти дитині з особливостями психофізичного розвитку, та педагогічну готовність, яка дозволить йому створити ефективні умови для забезпечення активної участі

дитини з особливими потребами у всіх видах діяльності разом з дітьми з нормальним рівнем розвитку, здійснювати просвітницьку роботу серед батьків, діти яких відвідують інклюзивний клас чи групу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька Л. Інклюзивне навчання: перші кроки в Україні / Л. Білецька, І. Білецька // Дошкільне виховання. – 2007. – № 4. – С. 12-15.
2. Бушуєва Н. Шестирічки: формування повноцінної навчальної мотивації / Наталя Бушуєва // Дошкільне виховання. – 2007. – №9. – С.11-13.
3. Дегтяренко Т. М. Комплексна система корекційно-реабілітаційних роботи в дошкільному закладі для дітей з порушенням зору: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 “Корекційна педагогіка” / Тетяна Миколаївна Дегтяренко. – К., 2005. – 22 с.
4. Діти з особливими потребами: поради батькам / В. І. Бондар, В. І. Берлін, Л. В. Борщевська та ін.; за ред. В. І. Бондаря, В. В. Масенка. – К.: Науковий світ, 2004. – 228 с.
5. Кононко О.Л. Обов’язкова дошкільна освіта п’ятирічок: реалії, ризики, сподівання / О. Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 2010. – № 8. – С.4-6.
6. Шинкаренко В. Дітям з особливими потребами – рівний доступ до якісної освіти/ В.Шинкаренко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2009. – № 10. – С. 4-8.

АНОТАЦІЯ

Вертугіна В.М. До проблеми педагогічного забезпечення підготовки дітей з зоровим відхиленням до навчання в загальноосвітній школі. У статті висвітлено деякі аспекти створення педагогічних умов у дошкільних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з особливими потребами з метою забезпечення їх успішної підготовки до навчання в школі в умовах інклюзивної освіти.

Ключові слова. Підготовка до школи, діти дошкільного віку, проблеми зору, інклюзивна освіта, педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Вертугина В.Н. К проблеме педагогического обеспечения подготовки детей с отклонением в зрении к обучению в общеобразовательной школе. В статье освещены некоторые аспекты создания педагогических условий в дошкольных общеобразовательных учебных заведениях для детей с особыми образовательными нуждами с целью обеспечения их успешной подготовки к обучению в школе в условиях инклюзивного образования.

Ключевые слова. Подготовка к школе, дети дошкольного возраста, проблемы зрения, инклюзивное образование, педагогические условия.

SUMMARY

Vertugina V.N. Pedagogical challenges to providing training of children with vision deviation to learn in secondary schools. The article highlights some

aspects of the teaching conditions in pre-primary and secondary schools for children with special educational needs to ensure their successful preparation for school in inclusive education.

Key words. *Preparation for school, school age, vision problems, inclusive education, pedagogical conditions.*